

Indsigelse Miljørapport "Molerindvinding ved "Stærhøj" . Forslag Juni 2014. Morsø Kommune.

Afsnittenes inddeling følger Miljørapportens.

1.1 Forud for planlægningen.

*a) –et debatoplæg blev sendt i offentlig høring i perioden fra december 2011 til februar 2012. Formålet med høringen var at give mulighed for andre myndigheder og borgere at komme med kommentarer og bemærkninger til planlægningen.-
-der blev fremsendt en høring af relevante myndigheder..-*

Kommentar a)

Foreligger der i denne forbindelse en udtalelse fra Miljøministeriet angående udlæggelse af råstofgraveområde i kystnærhedszonen?

1.3 Planmæssige forhold

1.3.1 Råstofplan 2012

*a)Et af hovedmålene med råstofplanlægningen er at sikreråstofforsyning på et bæredygtigt grundlag.
- Nye graveområder skal udlægges uden væsentlige konflikter med andre interesser.
-Disse mål har været et bærende princip i planlægningen for molerindvindingen på Nordmørs siden 1985.....*

Kommentar a)

Grundlaget for "sikring" af råstoffer i et samfund må være afhængigt af, om det er et råstof, samfundet har brug for, hvilket ikke er dokumenteret hvad angår moler og molerprodukter
Molerindvinding bliver aldrig bæredygtigt! Man udvinder en unik begrænset natur-ressource i bevaringsværdige landskaber, der medfører irreversible skader.

Udlægning af den sydlige udvidelse i 2012 er sket i konflikt med væsentlige landskabsmæssige interesser.

b) - Den udvidelse af graveområdet på 0,8 ha.....vurderes at være af underordnet betydning i forhold til den påvirkning af kystlandskabet ,som den samlede fremtidige råstofindvinding må forventes at ville medføre.

Kommentar b)

Derved eksponeres, at den samlede påvirkning af kystlandskabet formodes at blive af betydeligt omfang, da alene den sydlige udvidelse blev vurderet til at have en negativ indflydelse på landskabet.(Rødmarkering i "Scoping" Region Nordjylland)

1.3.2 Øvrig planlægning.

*a)-Hele indvindingsområdet ligger indenfor kystnærhedszonen.-
- at der har været udlagt et råstofgraveområde ved "Stærhøj" siden 1985, hvor afvejningen mellem hensynet til den fremtidige råstofforsyning og dens forventede påvirkning på kystlandskabet er foretaget.*

Kommentar a)

Dokumentationen for denne afvejning foreligger ikke i form af originale akter fra 1985 vedr. den forventede påvirkning af kystlandskabet. Vægtningen i 1985 blev foretaget ud fra helt andre forudsætninger end de, der foreligger i 2014, idet både molerindustriens størrelse, dens betydning og de samfundsinteresser , der skal indgå i vægtningen, siden har ændret sig radikalt. Derudover bemærkes , at området i 1985 ikke er vurderet ud fra 2014- forhold hvad angår kystnærhedszonebestemmelser.

1.4.1 Råstoflovens regler omkring anmeldte rettigheder.

a) Faktaboks om "Anmeldte rettigheder." (Miljørapport s.7)

Kommentar a)

En tilsvarende" Faktaboks "er fundet i Region Midtjyllands Råstofplan 2012 ,det fremgår heraf, at Region Midtjyllands beskrivelse af " Fakta" er mere præcis , hvad angår udmelding af erstatningsspørgsmålet, idet det præciseres , at

Miljøministeriet vil være erstatningsansvarlig i tilfælde af afslag på råstofindvindingstilladelse.

Udrag : Region Midtjyllands Råstofplan 2012:

“Faktaboks 5

Begrebet ”en anmeldt rettighed” stammer fra den første råstoflov fra 1972. Igennem lovgivning sidst i 60`erne og i 70`erne begrænsedes grundejernes frie ret til at grave råstoffer på deres egen- dom. Det blev dog i 1972 fastlagt, at eksisterende indvinding ikke skulle have en særlig tilladelse, hvis der skete en anmeldelse til amtsrådet om igangværende eller påtænkt indvinding. Det blev bestemt i 1977, at disse anmeldte rettigheder for bl.a. moler, kalk/kridt og tørv ville udløbe efter 25 år, den 30. juni 2003. Indehaveren af den anmeldte ret kunne dog forinden søge om fortsat indvindingstilladelse hos amtsrådet, eller meddele amtsrådet, at retten til indvinding ønskedes bevaret indtil 2028.

Det sidste i henhold til en lovændring i 2002.

Hvis tilladelse nægtes (både af kommunalbestyrelse og Natur- og Miljøklagenævnet), kan ejeren via en domstolsafgørelse kræve erstatning, som i givet fald skal udredes af Miljøministeriet.”

Uddrag slut.

1.5 Nødvendige tilladelser og dispensationer.

a) –Nødvendige tilladelser og dispensationer I forbindelse med molerindvindingen ved Stærhøj.-

Kommentar a)

Vedr. dispensation fra strandbeskyttelseslinien er det 20 år og ikke 10 år en evt. dispensation skal indhentes for.

I følge Region Nordjyllands forvaltning (Råstofplan 2012 Region Nordjylland (Statslige indsigelser)) kræver råstofindvinding i kystnærhedszonen en dispensation fra Miljøministeriet efter kystnærhedszonebestemmelserne, hvilket ikke er nævnt.

1.6 Projektets hovedforslag, alternative, 0-alternativ

Hovedforslag

a) -Området ved "Stærhøj" er ligeledes omfattet af en anmeldt rettighed-

Kommentar b)

Det er kun tilfældet i den nordlige grav og svarende til halvdelen af den sydlige grav. Den sydligste halvdel af den sydlige grav er kun omfattet af en almindelig graverettighed.

Alternativ

a) -Et alternativ til indvinding af moler ved Stærhøj kan være indvinding af moler ved Mosebjerg-

-for området eksisterer anmeldte rettigheder i lighed med området ved Stærhøj.-

-Ved sammenligning med graveområdet ved Stærhøj eksisterer de samme problemstillinger med trafikale påvirkninger ved transport af moler og landskabelige konsekvenser ved indvinding af moler i bakkelandskabet.-

Kommentar a)

Oplysningen om anmeldte rettigheder kan præciseres, idet der kun er anmeldte rettigheder i en mindre del af "Mosebjerg", og en del af området med anmeldte rettigheder er desuden beliggende i strandbeskyttelseszonen og beskyttelseszonen i kystnærhedszonen.

Hvad angår landskabspåvirkningen vil denne ved en evt. gravning være endnu større i "Mosebjerg" end i "Stærhøj". På molararbejdsgruppemøderne i 80-erne var et af de største stridspunkter "Mosebjerg". Argumenterne mod gravning, var bl.a. ,at landskabet er meget sårbart overfor ændringer.

Placeringen af middelalderkirken i Sundby med direkte udsigt til "Mosebjerg" er desuden problematisk.

Hvis akterne fra det gamle Viborg Amts vedrørende de fredningsmæssige interesser omkring Mosebjerg findes, bør disse fremlægges offentligt, herunder evt. udtalelser fra de kirkelige myndigheder vedr. Mosebjerg. Hvis ikke de kan fremskaffes bør en ny vurdering foretages.

b) – afklaring i forhold til diverse lodsejere ikke er foretaget.-

Kommentar b)

Afklaring i forhold til alle lodsejere i "Mosebjerg" er aldrig foretaget, ej heller forud for planlægningen i 1985, hvor området blev udlagt som

råstofgraveområde. En centralt placeret lodsejer, der råder over ca 1/3 af moleret blev aldrig kontaktet mhp. dialog endsige information. Og i denne del af Mosebjerg er der ikke, og vil der ikke blive solgt rettigheder.

0-alternativ

a)-0-alternativ betyder, at Regionsrådet for Region Nordjylland skal finde råstoffer i andre områder, som ikke er kendt på nuværende tidspunkt.-

Kommentar a)

Dette er diskutabelt, idet der er en kendt molerforekomst ved Erslev, hvor der tidligere er foretaget store samfundsmæssige investeringer i forbindelse med kortlægningen af denne.

Området blev efterfølgende opgivet pga. drikkevandsinteresser, men da Morsø Kommunes planlægning og forvaltning på dette område har ændret sig siden, i og med der er åbnet for mulighed for indvinding af råstoffer i områder med særlig drikkevandsinteresse (OSD), er molerforekomsten ved Erslev igen et reelt alternativ, som forvaltningen bør have med som i sin redegørelse.

b)- Direkte beskæftiget er i dag ca. 60 personer. Indirekte beskæftigede er vognmænd og andre underentreprenører i alt ca. 40 personer, som vil blive ramt delvis pga. lukning,-

Kommentar b)

Disse påstande er udokumenterede, og i "folkesnakken" verserer et tal på mellem 20 og 30 beskæftigede morsingboere.

Dokumentation for antallet af fuldtidsstillinger på fabrikken på Mors bør fremskaffes af Damolin- herunder antal bosiddende på Mors.

Det er derfor en mangel ved rapporten, at en sådan ikke er udfærdiget og forelagt Morsø Kommune, idet antallet af beskæftigede morsingboere vil indgå som eneste lokale samfundsmæssige interesse, omend det må påregnes, at denne størrelse vil formindskes yderligere i de kommende år. Tallet skal dertil sammenholdes med det antal arbejdspladser, der tabes i turistmæssig henseende og det tab der påføres kommunekassen iøvrigt.

c) -0-alternativet-vil molerværket på Skarrehage.....lukke...-

Kommentar c)

Mht. evt lukning, så bearbejder fabrikken også andre råstoffer, og der

mangler derfor en forklaring på, at denne del af produktionen ikke er bæredygtig i sig selv?

d) –Såfremt kommunalbestyrelsen træffer beslutning om ikke at vedtage kommuneplanretningslinjer og dermed ikke ønsker råstofindvinding i det pågældende område, vil dette kunne udløse krav om erstatning fra virksomhedens side.-

Kommentar d)

Rapporten redegør ikke for, hvem der bliver erstatningsplig, hvilket er en mangel og betyder, at en politisk beslutning ikke kan træffes på et tilstrækkeligt belyst grundlag.

I Region Midtjyllands Råstofplan 2012 findes spørgsmålet belyst, jvf. Faktaboks gengivet i denne indsigelse fra Region Midtjylland 2012.

Derudover er "Foreningen til bevarelse af "Mosebjerg og Stærhøj" i besiddelse af oplysninger fra Naturstyrelsen , hvori det præciseres, at det under ingen omstændigheder bliver Morsø Kommune, der bliver erstatningspligtig i tilfælde af et afslag på vedtagelse af kommuneplantillæg med tilhørende VVM-redegørelse, idet afslag på indvindingstilladelse vil blive meddelt af Region Nordjylland efter råstoflovens §7.

1.10 Metoder.

Støjberegning.

a)- Der regnes med fladt terræn.-

Kommentar a)

Dette er en væsentlig mangel , og en vigtig kilde til fejlinformation, idet store dele af alle transportveje og vejen fra graven til offentlig vej er beliggende i kuperet terræn.

2. Projektbeskrivelse

2.2.2 Driftstider

a)-transport af moleret vil foregå på op til 3 af ugens hverdage-

Kommentar a)

I alle tidligere akter er der anført, at det ville foregå i to af ugens hverdage.

Der findes ingen begrundelse for denne udvidelse med 50 % , og det er en mangel, idet der er tale om en ikke ubetydelig øgning af den miljømæssige belastning.

b) -Gennemsnitligt vil der være 20 transporter pr dag I 47 uger om året.-

Kommentar b)

Det er en en underdrivende og utilstrækkelig beskrivelse, idet de 20 kørsler/dag med tomme lastbiler også har betydning for miljøpåvirkningen.

Efterbehandling af den sydlige molergrav.

a)-Den lodrette væg langs sydflanken og den østlige halvdel af nordflanken efterlades til naturlig erosion.

Kommentar a)

Dette er i modstrid med kommunens retningslinier om at bevare geologiske profiler, men er i overensstemmelse med , hvad der reelt kan lade sig gøre. Hvis de geologiske profiler vedvarende skal bevares vil graven vokse i størrelse i takt hermed.

2.4.1 Det efterbehandlede landskab.

a)De efterbehandlede molergrave vil fremstå som to smalle op til 30 meter dybe, langstrakte

Kommentar a)

Beskrivelsen må anses for ikke for at være i overensstemmelse med den måde, som de fleste vil opleve en molergrav på, der over visse strækninger vil være på mellem 75 og knap 100 meter i bredden , 30 meter i dybden, og som har en længde på ca 450 meter.

Formuleringen derfor vildledende og underdrivende.

b) De lodrette molervægge vil med tiden erodere og materialerne vil ophobe

sig langs foden og danne basis for nye overdrevspartier.

Kommentar b)

Lyset vil være endog meget sparsomt ved foden af den nord-vendte molervæg.

2.5 Øvrige alternative grave-og efterbehandlingsplaner.

Oprindelig grave-og efterbehandlingsplan-overjord placeret mellem graveområder.

*a) -Den oprindelige ansøgning indeholdt grave-og efterbehandlingsplaner med et midlertidigt jorddepot mellem de to gravefelter placeret på bakkekammen-
-og påvirkningen af landskabet var derfor massivt.-*

Kommentar a)

Dette bruges som argument for, at løsningen med deponering af overjorden i strandbeskyttelszonen skulle være acceptabel, men begge de nævnte muligheder er landskabsmæssigt uacceptable, den ene blot mere end den anden.

2.6 Samlet vurdering

*a)-Det er vurderet, at de midlertidige jorddepoter bestående af overjord vil være den største kilde til synlighed i landskabet.-
-Det vurderes, at det midlertidige depot fra det nordlige gravefelt placeret nord for gravefeltet vil have mindre synlighed i landskabet, selv fra vandsiden ved valgte de valgte graveplaner.*

Kommentar a)

Dertil skal indvendes, at landskabet ikke kun er det, som ses fra vandsiden og fra offentlig vej, men også det landskab, man oplever, når man færdes på Stærhøj. Ved en evt. gravning mistes derfor også et rekreativt område med store potentialer. Et af de mest imponerende udsigtspunkter til "Hanklit" ude i terrænet er f.eks. netop fra "Stærhøj", hvor klinten ses i et meget flot perspektiv.

Jorddepotets synlighed fra vandsiden, specielt for sejlene, der færdes mellem Hanklit og Stærhøj, underestimeres i rapporten.

I forhold til , at ca 500 meter af den konturgivende bakkekam bortgraves i udsigten mellem Hanklit og Mosebjerg set fra det højtliggende udsigtspunkt

på Fårtoftmark, er det forkert at konkludere, at overjordsdepotet vil være den største kilde til synlighed i landskabet. Overjordsdepotet vil uanset placering vil være en yderligere landskabspåvirkning , og midlertidigheden dækker over et tidsrum på 20 år.

3.Transport fra indvindingsområdet.

Regulering af færdsel.

a)-Der er ikke udført forslag til og beregninger af omkostningerne ved forskellige færdselsregulerende tiltag, som kunne være en mulighed i Bjergby.-

Kommentar b)

Dette forekommer som en uvæsentlig detalje, al den stund, at miljørapporten ikke fremkommer med underbyggede overslag på de uoverskuelige udgifter, der må anses som sandsynlige til vedligehold af det spinkle vejnet, som ikke kan bære den påtænkte trafik.

Rapporten derfor mangelfuld, hvad angår belysning af samfundsudgifter i forbindelse med transport af råstoffet fra grav til fabrik .

Beskrivelse af veje.

a)-I de næste afsnit beskrives for hver af transportruterne henholdsvis fordele og ulemper.Det skal bemærkes , at der ikke er foretaget prioriteringer eller vægtninger mellem fordele og ulemper.-

Kommentar a)

Det forekommer ejendommeligt, at denne vægtning og prioritering ikke er foretaget, da det må anses for helt afgørende for vurderingen af transportens miljøpåvirkninger. Det fornødne grundlag for en underbygget og belyst politisk beslutning er derfor ikke tilvejebragt.

3.1 Hovedforslag-Transportrute-via Bjergby ad Molvervej, Mølbjergvej, Grydhøjvej, Korsbakkevej, Vendbjergvej ,Nordmorsvej

Eksisterende forhold:

a) Hovedforslagets transportrute, som går ud molvervej til landsbyen Bjergby, er den korteste rute mellem molvergraven og forarbejdningsstedet og

strækningen er ca 20 km -

Kommentar a)

Dette ikke den korteste rute af de mulige ruter, idet ruterne over Flade forbi Hanklit er på henholdsvis på 17,7 km via Sdr.Dråby og på 16,2 km via Nr. Dråby og dermed kortere, derudover mangler der en begrundelse for valget af netop Bjergby- ruten som hovedforslag, hvilket er en utilstrækkelighed i rapporten.

Konsekvenser.

3.2 Alternative transportruter

3.2.1 Alternativ transportrute- Molvervej, Teglværksvej, Fårtoftvej samt ny vej/eller Vildsundvej (A26)

Konsekvenser

-a)-anlæg af ny vej beløber sig til ca. 3 mill kr.(overslagspris)-

Kommentar a)

Ved denne rute vil der komme hyppig støjende trafik i nærheden af Sundby kirkegård med opkørsel på den stejle bakke øst for mergelgraven på Molvervej, desuden øget støjpåvirkning af Sundby By, samt barriereeffekt ved en af adgangsvejene til byen.

Hvis ruten benyttes uden anlæg af ny vej, vil der opstå gentagne farlige situationer ved udkørslen fra Fårtoftvej til A26. Der er netop her dårlige oversigtsforhold, som vil gøre udkørsel med lastbil med anhænger særdeles risikabel.

Hvis man vil tvinge trafikken denne vej kræver det skiltning/foranstaltninger i både Bjergby og Flade, som her vil udgøre en barriereeffekt for den øvrige nødvendige tunge trafik.

Ovenstående forhold er mangelfuldt beskrevet i rapporten.

3.2.2 Alternativ transportrute-Sundbyruten. Molvervej, Teglværksvej, ny vej til Sundby, Vildsundvej(A26), Nordmørsvej.

Konsekvenser.

a) *Anlæg af ny vej anslås til 12 mio. Kr.*

Anlæggelse af denne vej kan ikke på nogen måde forsvares samfundsmæssigt. Desuden mangler oplysninger om, hvorvidt udgiften er en engangsudgift eller, om der desuden indgår en mangeårig lejeaftale i forhold til lodsejer? Og er der taget højde for venteligt erstatningskrav for værditab for ejendommen, hvis jord deles i flere stykker?

Vejen går igennem landskabeligt beskyttelsesområde. I Kommuneplan 2013 ,RL-25 –landskaber , som gælder for et landskabeligt beskyttelsesområde er anført: “Ændret arealanvendelse I det åbne land...må kun finde sted, såfremt det vil styrke områdets karakter, særlige visuelle oplevelsesmuligheder og tilstand.”

Anlæggelse af denne vej vil derfor være I strid med RL-25.

Udkørsel til A 26 fra Sundbyvej er trafikmæssigt farligt. Sker her på opadstigende terræn, som vil forsinke udkørslen af en tungtlæsset lastbil med kærre.

Stedet er for de lokalkendte kendt som et T-kryds, der kræver stor årvågenhed og opmærksomhed, og flere ulykker er i tidens løb netop sket her i forbindelse med udkørsel fra Sundbyvej til A 26 .

3.3 Øvrige alternative transportruter

a)-*Et alternativ for transportruter er færdsel ad Fårtoftmark.-*

Kommentar a)

Denne rute rummer en udsigt mod Hanklit som er ekceptionel, og som er en meget benyttet rute for turister og lokale, som ønsker at opleve udsigten mod Hanklit flankeret af de ubrudte smukke bakkekamme I Stærhøj og Mosebjerghøjkomplekset.

Og hvis ikke denne rute ønskes benyttet, kræver det skiltning, som vil være en barriereeffekt overfor anden nødvendig tung trafik

3.5 Samlet vurdering.

I rapportens slutbemærkning angående transport anføres, at det ikke er muligt at indføre som et vilkår I råstoftilladelsen, at færdsel med molertransporten fra “Stærhøj” til forarbejdningsstedet ved Skarrehage på

Nordmors skal ske ad en bestemt transportrute, når der er tale om offentlig vej.

Samtidigt er der af grunde , som ikke fremgår af rapporten, ikke beskrevet de mulige transportveje gennem Flade. Der går en rute over Flade /Sdr. Dråby på 17,7 km og over Flade/Nørre Dråby på 16,2 km. Disse skal sammenlignes med ruterne over Sundby, som er væsentligt længere, og som kan blive aktuelle, ved fravalg af Bjergby-ruten.

Hvis man vil tvinge trafikken væk fra Flade-ruten, der går forbi "Verdensarv-kandidaten" ved Hanklit, skal der også skiltes i Flade, hvilket igen vil bevirke, at der opstår en en barriereeffekt overfor anden tung trafik. Denne rute vil ligesom de andre påvirke turistattraktionen Hanklit, men her i en helt uoverskuelige dimension.

For alle ruter gælder, at de går gennem et kystnært landskab i kystnærhedszonen. De går gennem et landskab, der ligger i Morsø Kommunes landskabelige beskyttelsesområde. De to alternative Sundbyruter går endvidere på et kort stykke igennem beskyttelseszonen(særlig sårbarhed) i kystnærhedszonen.

Alle ruter berører og inkluderer dele af en af de nævnte ruter: Marguerit-ruten, National cykelrute, Solruten, Kystruten eller busruten.

For beboerne i området vil der desuden ved en evt. omfattende molertransport være tale om en kumulativ effekt, da området i forvejen har en betydende trafik med landbrugskøretøjer, samt støj fra landbrugsmaskiner på markarbejde

Hovedkonklusionen er derfor, at rapporten er særdeles mangelfuld , hvad angår beskrivelsen af transport- afsnittet, idet der IKKE foreligger en konkluderende miljøvurdering af transportvejene på land, hvilket er en mangel på et af hovedformålene med rapporten. Desuden bemærkes det, at der ikke er foretaget en vurdering af politimyndigheden mhp. trafikfarlighed, hvilket også er betydende mangel.

Grundlaget for, at der kan træffes en politisk afgørelse vedr. kommuneplantillæg med tilhørende VVM, er således overordentligt mangelfuldt, da der ikke redegøres for nogen forsvarlig transportvej, og forvaltningen undlader direkte at tilkendegive, om der specifikt er en af de nævnte ruter, der på en gang er miljømæssigt, planmæssigt, trafikmæssigt

og økonomisk forsvarlig.

Det overlades til politikerne, som på denne baggrund ikke har de nødvendige redskaber til at kunne træffe denne beslutning.

4. Påvirkning af landskab

4.1 Beskrivelse af landskab

a) I 2008 fik Morsø Kommune foretaget en registrering og analyse af landskabet som led i "projektet "helheder og kompetencer i det åbne land"-I Kommuneplan 2013 for Morsø Kommune er Landskabskarakterområde 15 (Hanklit-Salgerhøj) udpeget som landskabeligt beskyttelsesområde. (Stærhøj beliggende heri)-

Under afsnittet citeres følgende fra landskabskarakteranalysen:

Karakterområdet rummer molerforekomster, og der er søgt om indvindingstilladelse til indvinding i området ved "Stærhøj", hvilket vil medføre terrænændringer lokalt. Derudover indebærer råstofindvindingen en forøgelse af tung trafik i området..... Aktiviteterne vil virke forstyrrende både visuelt og støjmæssigt, Indvindingen af råstoffer er således meget problematisk, ...

Så vidt det er muligt bør råstofgravning indskrænkes til de gravetilladelser, der allerede er udstedt , og der bør ikke udstedes nye graverettigheder i området".

Kommentar til a)

Der mangler en vigtig reference fra landskabskarakterbeskrivelsen, nemlig , at der under afsnittet: Sårbarhed

er anført:

Uddrag:

Sårbarhed:

Generelt: Hele området er sårbart overfor tiltag, der vil forstyrre de visuelle sammenhænge på tværs, som den høje beliggenhed muliggør.

Området er endvidere sårbart overfor tiltag, som vil sløre områdets markante terræn og muligheden for at opleve det. Disse tiltag kan være, og især råstofgravning.

Uddrag slut.

Kommentar a)

Vedrørende gravetilladelser skal anføres, at der ikke er udstedt nogen gravetilladelse på nuværende tidspunkt i området, så det er muligt at undgå råstofgravning, da politikerne har mulighed for at sige nej til at vedtage kommuneplantillæget, jvf. dokumentation fremlagt i andet afsnit i denne indsigelse.

4.1.1 Landskabsgeologi

a) -Bakkepartiet ved "Stærhøj" er en del af det enestående bakke-fjord- og kystlandskab på Nordmors.-

Kommentar a):

Denne landskabsbeskrivelse bør man i 2014 tage konsekvensen af, idet der her er mulighed for at beskytte et større sammenhængende kystlandskab af national betydning.

b)I rapporten "Molerindvinding på Mors 1985" har professor Gunnar Larsen Aarhus Universitet, Geologisk Institut, opstillet en prioriteringsrækkefølge af de forskellige landskabsgeologiske elementer på Nordmors ud fra bevaringsmæssige interesser. Både Stærhøjbuen og Mosebjerghuen har fået en 3. prioritet.

Kommentar b)

Den omtalte rapport var et resultat af en interesseafvejning mellem fredningsmæssige interesser og en dengang magtfuld molerindustriinteresser, foretaget af politikere som vægtede industriens interesser højest. I arbejdsgruppen som udarbejdede rapporten var de landskabelige og fredningsmæssige interesser underrepræsenterede, og deres vurderinger blev i vid udstrækning tilsidesat. Prioriteringen blev udført på baggrund af en politisk beslutning om, at molergravning skulle finde sted, selvom alle landskaberne blev vurderet af høj bevaringsmæssig værdi. Substansen af den faglige vurdering findes i brudstykker i "Molerrapporten", og desuden i mødereferaterne fra Molerarbejdsgruppen, som udarbejdede Molerrapporten

fra 1985.

F.eks. står der i rapporten, at der anbefales gravning bagved bakkekronen i Stærhøj, men molerindustri-interessen var, at kronen blev medtaget, og det blev den politiske beslutning. Men den smukke intention blev stående i Molerrapporten.

Professor i geologi Gunnar Larsen blev pålagt at prioritere landskaberne ud fra følgende opdrag.

Det fremgår af mødereferat 11.4.1983 fra molararbejdsgruppen, at hovedtrækkene i den landskabsgeologiske vurdering var, at essensen af vurderingen ville være, at de fleste graveområder også landskabsgeologisk ville blive vurderet højt, men på grund af den store graveaktivitet, der er og har været ved Sundby-, Skarrehage- og Ejerslev-området, ville disse tre områder blive landskabsgeologisk nedprioriteret. (politisk beslutning)

Sidenhen er områderne ved Ejerslev og Skarrehage efterladt som mægtige kratere i landskabet, som hvad angår omfang er usammenlignlige med følgevirkningerne af den graveaktivitet, der har været i Sundby for mange år siden.

På samme måde vil den påtænkte graveaktivitet i størrelse være mangedoblet set i forhold til tidligere tiders molergravning.

Argumentet med at der kan graves i Sundby fordi, der er gravet i forvejen kan derfor kun betragtes som et resultat af en politisk beslutning, og altså ikke som udtryk for landskabernes egentlige bevaringsværdi.

Både Stærhøj og Mosebjerget fremstår i dag overordnet landskabeligt intakte.

To medlemmer af Molararbejdsgruppen : Per Noe (Museumsinspektør MHM) og Kristian Kristiansen (Kontorchef Fredningsstyrelsens 3. Kontor) foretog d. 10.5.1984 en besigtigelsestur til områderne mhp. kortlægning af fortidsminder i de områder, hvor man planlagde molergravning.

Kristian Kristiansen refererer: "Vi gjorde derefter holdt oppe ved Fårtoft Gård, hvor man har et fantastisk udsyn over Hanklit mod øst og arealerne mod nord, som tænkes anvendt til molerindvinding....."

..... Selv i disse områder er der trods alt tale om landskaber, som målt med national målestok, hører til nogen af vore bedste. "

Tilføjelse: arealerne som tænkes anvendt til molerindvinding er identiske med "Stærhøj" og "Mosebjerg".

Af mødereferat i molararbejdsgruppen d.28.9.1984 står vedr.
Landskabsgeologisk analyse af Nordmors :

Gunnar Larsen gennemgik det udsendte materiale og pegede på de store landskabsgeologiske interesser, der knytter sig til Nordmors's bakkelandskab og fremkom med et prioriteret bevaringsønske for områderne. Endelig blev der peget på vigtigheden af at bevare bakkefacaderne i de områder, hvor molerindvinding iværksættes.

Af mødereferat fra d.11.1.85 i Molararbejdsgruppen citeres Gunnar Larsen vedr. den sydlige gravegrænse i "Stærhøj".

"Gunnar Larsen fremhævede, at det for ham var afgørende, at den sydlige gravegrænse iflg. Keld Hansens graveplan ikke flyttes mod syd, i givet fald kunne han ikke acceptere planen." Og-

"Endelig blev der peget på vigtigheden af at bevare bakkefacaderne i de områder, hvor molerindvinding iværksættes."

I rapporten: "Molerindvinding på Mors 1985" står side 19:

"I afvejningen mod molerinteresserne vil de landskabelige hensyn især være tungtvejende i de kystnære områder."

Side 28:

“ AF DET FOREGÅENDE FREMGÅR, AT DER KNYTTER SIG STORE LANDSKABSGEOLOGISKE INTERESSER TIL BAKKELANDSKABET PÅ NORDMORS. DET VAR DERFOR STÆRKT ØNSKELIGT, OM LANDSKABERNE KUNNE TOTALBEVARES FOR EFTERTIDEN, SÅLEDES DE VEDVARENDE KAN STÅ SOM MONUMENTER OVER DE LANDSKABSDANNENDE FORHOLD I FORTIDEN.”

(Prof. i Geologi Gunnar Larsen)

side 31:

“AF DET FOREGÅENDE SKULLE VÆRE FREMGÅET, AT HELE BAKKELANDET PÅ NORDMORS ER AF MEGET STOR LANDSKABSGEOLOGISK INTERESSE, EN INTERESSE, DER TRUES VED FORTSAT MOLERGRAVNING.”

(Prof. i Geologi Gunnar Larsen)”

Den faglige vurdering af landskabet i 1985 var der altså ikke tvivl om, så når Natur-og Miljøforvaltningen i Morsø Kommune anfører, at der er foretaget en vurdering i 1985, så er det korrekt, forstået på den måde , at den blev foretaget med anbefaling om totalbevarelse af molerlandskaberne på Nordmors, at vurderingen var, at selv de landskaber , som man planlagde gravning i målt i national målestok hører til nogen af vore bedste,--- men med tilføjelsen, at man ikke tog konsekvensen af den- i 1985!

løvrigt mangler de originale vurderinger fra 1985 i VVM-rapporten, og det er en væsentlig mangel. Det man har gengivet, og det man bruger , er resultatet af den dengang foretagne analyse undergivet den politiske beslutning i 1985 om at prioritere molergravning over bevarelse af landskaber af national værdi.

Dette kan selvsagt ikke danne baggrund for en dagsaktuel politisk vurdering efter råstoflovens §3.

Der står videre i “Molerindvinding på Mors 1985 “ side 34 under område 5.

Sundby-Bjergby-Flade:

“Området er stærkt præget af bakkedragene Sundby, Bjergby og Flade Klit . Hovedparten af området er landbrugsareal, men beplantningerne på de mere uregerlige bakker og slugter er med til at understrege det levende landskab, der I al ubeskedenhed er enestående.”

løvrigt er rapporten : “Molerindvinding på Mors 1985” ikke allemandseje, og akterne fra det gamle Viborg Amt endnu mindre. Dvs. forudsætningen for udlægningen af det store råstofgraveområde i “Stærhøj” er ikke offentligt tilgængeligt, og det er en mangel.

Danmarks Naturfredningsforening ønskede at være med i “maskinrummet” , dvs. i Molerarbejdsgruppen fra 1983 til 1985, men blev forment adgang dertil af daværende kommunalbestyrelse i Morsø Kommune. Man måtte nøjes med at udtale sig og være med til et afsluttende offentligt møde, da molerindvindingsplanen var tilvejebragt.

Lokalkomiteen for Morsø afd. kom med følgende udtalelser:

d.15.7.1985 sendt til Viborg Amtsråd:

Uddrag:

-DET FREMGÅR AF PLANFORSLAGET, AT DER SKAL UDVINDES GANSKE ENORME MÆNGDER MOLER I SUNDBY-OMRÅDET, ISÆR I MOSEBJERG-LOKALITETEN. GENNEMFØRES DISSE PLANER, KAN MAN GROFT SIGE, AT STORT SET HELE FORLANDSREGIONEN MELLEM SUNDBY BY OG LIMFJORDEN MED THISTED BREDNING GRAVES OP. DETTE VIL ØDELÆGGE LANDSKABET DER I BETYDELIGT OMFANG. LOKALKOMITEEN ANMODER AMTSRÅDET OM:

-AT GRAVEPLANERNE I MOSEBJERG OMRÅDET SKRINLÆGGES.

-AT DER NU ELLER I ALLER NÆRMESTE FREMTID SKABES KLARHED OMKRING ERSTATNINGSAREALER VED ERSLEV-

Uddrag slut.

Danmarks Naturfredningsforenings Hovedkontor kom med følgende udtalelse

d.7.8.1985 sendt til Viborg Amtsråd:

Uddrag:

DN'S HOVEDKONTOR KAN HELT TILSLUTTE SIG DET AF LOKALKOMITEEN ANFØRTE.

Uddrag slut.

Fra Molerarbejdsgruppens møde d.11.4.84 er anført i referatet, at der foreligger en henvendelse fra Danmarks Naturfredningsforening (DN), **HVORI DN HENSTILLER TIL ARBEJDSGRUPPEN, AT DER IKKE UDSTEDES NYE RÅSTOFTILLADELSER PÅ STRÆKNINGEN FRA HANKLIT I ØST TIL VILDSUNDBROEN I VEST.**

Så endnu engang, ja, området er vurderet, men den politiske konsekvens heraf blev ikke taget i 1985. Og det er ikke foreneligt med god forvaltningspraksis, at en forvaltning i 2014 fremstiller et resultat af en politisk interesseafvejning foretaget i 1985, som et tilsyneladende objektivt og fagligt funderet grundlag for en politisk beslutning i 2014.

Derfor er det også grundlæggende forkert, at offentligheden og politikerne ikke er blevet præsenteret for de originale landskabelige og fredningsmæssige akter, som må foreligge fra 1983-1985.

Dette er en væsentlig mangel.

I perioden fra 80-erne til 00-erne findes følgende bedømmelse af landskabet ved Mosebjerg og Stærhøj i:

VVM- Rapport Viborg Amt vedr.

Fortsat indvinding af moler på Fur Midtø

Tillæg nr. 78

Juni 2004

Regionplan 2000-2012

Viborg Amtsråd Oktober 2004

Under alternativ:

“INDVINDINGSOMRÅDE-ALTERNATIV KUNNE VÆRE MOSE- BJERG-STÆRHØJ OMRÅDET I DET VESTLIGE NORDMORS. DETTE OMRÅDE ØNSKER MAN FRA MYNDIGHEDERNES SIDE – PRI- MÆRT AF LANDSKABELIGE GRUNDE – IKKE AT UDNYTTE, HVIS EN FORTSAT MOLERINDVINDING KAN FINDE STED PÅ FUR.”

Her altså en vurdering af “myndighederne”, som i 2004 er bekendte med ,at der er store landskabelige omkostninger forbundet med molergravning i Stærhøj og Mosebjerg!

c). Morsø Kommune har sammen med en række andre instanser indstillet Hanklit og Knudeklint på Fur til optagelse på listen over UNESCO Verdensarv på grund af deres enestående geologiske værdier. Stærhøj og Mosebjerg er udpeget som geologisk interesseområde i kommuneplanen.

Kommentar til c)

Forud for ovenstående fremstilling ligger et forløb og en process, som i vurderingen af “Stærhøj” som råstofgraveområde er af afgørende betydning. Dette forløb er ikke beskrevet i Miljørapporten og skal derfor her kort opridses.

2008: Kulturarvstyrelsen indkalder nye forslag til Unesco´s Verdensarv tentativ-liste.

Morslands Historiske Museum indstiller i samarbejde med Morsø Kommune: “Molerlandskaberne, enten som enkelt punkt eller som en større helhed i Limfjordsområdet. “

2009: Molerlandskaberne ved Limfjorden optages på den danske tentativliste.

2010: På Kommunalbestyrelsemøde d.11.10.2010 bevilges et medfinansieringstilskud på 125.000 kr til fortsat ansøgningsarbejde vedr. Verdensarv. I referatet er præciseret:

-Projekt “Molerlandskaberne som verdensarv” omfatter det videre forløb med henblik på endelig optagelse på Unesco´s verdensarv-liste, jf. vedlagte bilagsmaterialer.(Referat kan findes på politikerweb Morsø Kommune.)

Dvs. at Morsø Kommune (en samlet kommunalbestyrelse) vurderer i 2008-2010, at man på Mors har et område (alle molerlandskaberne) som kan have potentiale til at blive Verdensarv, herunder områderne “Stærhøj” og “Mosebjerg”.

Fra de nævnte bilag vedhæftet Kommunalbestyrelsemødet d. 11.10.2010 , som daværende Kommunalbestyrelse anerkendte som grundlag for ansøgningen om Unesco Verdensarv-status kan refereres følgende udsagn:

Bilag 1: “Risikoanalyse mm.”

Uddrag:
Morslands Historiske Museum:

RISIKOANALYSE-SAMMENDRAG.

VÆSENTLIG OG SANDSYNLIG : RÅSTOFGRAVNING.

Bilag 2 : “Beskrivelse af emner”:

Uddrag:

SUNDBY BAKKER- MOSEBJERG AND STÆRHØJ RIDGES

COASTAL CLIFFS AND IMPRESSIVE HILLS OF GREAT AESTHETICAL VALUE..... IN THIS A VERY RARE LAYER OF CLAY(SUNDBY-LERET) WAS FOUND...

Bilag 3: “Mo-clay Region at Limfjorden as World Heritage Site candidate.”

Uddrag:

Morslands Historiske Museum:

THE LANDSCAPE WITH HILLS AND CLIFFS CONTRASTING THE FJORD IS OF GREAT DRAMATICAL BEAUTY, DENMARK COMES NO CLOSER TO MOUNTAIN RANGES, AND IN THE SAME TIME THIS KIND OF LANDSCAPE IS NOT TO BE SEEN ANYWHERE ELSE IN THE WORLD.

Uddrag slut.

Sideløbende med denne verdensarv- ansøgning har Morsø Kommune i 2008, som anført i denne rapport, behandlet en ansøgning om indvindingstilladelse af moler i “Stærhøj” fra Damolin.

Ved læsning af akter fra Kulturarvstyrelsen, Kulturstyrelsen og Morsø Kommune, som vedrører korrespondancer, mødereferater fra molararbejdsgruppen, styregruppen og projektgruppen for verdensarvprojektet etc. efterlades et klart billede af, at Morsø Kommune med stort besvær har ønsket både at “blæse og have mel i munden” , hvilket er en umulighed.

Det er ulogisk, at en kommune på en og samme tid sender en ansøgning afsted til en statslig myndighed (Kulturarvstyrelsen) med oplysninger om, at man mener at have et areal i kommunen , som vurderes at kunne have verdensarv- (“umistelig”) karakter, for dernæst at bede en anden myndighed

(Region Nordjylland) om at facilitere en ansøgning om molerindvinding i samme område.

I denne forbindelse kan endnu en faglig vurdering af landskaberne være med til at værdisætte områdets betydning i en større sammenhæng. Der gengives her et uddrag af en artikel om verdensarvkandidater, skrevet af Anne Mette Rahbæk ansat som vicedirektør i Kulturarvstyrelsen 2009 (nuværende direktør i Kulturstyrelsen):

Arkæologisk Forum nr 20, maj 2009.

HVEM EIER VERDENSARVEN?

-MOLERLANDSKABERNE PÅ NORDMORS (NY)

DE ENESTÅENDE LAG AF MOLER (DIATOMIT) , SKABT I DATIDENS HAV FOR 55 MILLIONER ÅR SIDEN, HØRER I INTERNATIONAL SAMMENHÆNG TIL DE ABSLUT STØRSTE DANSKE NATURPERLER..... DA SAMTLIGE MOLERKLINTER I LIMFJORDSOMRÅDET ER AF HELT UNIK INTERNATIONAL KLASSE, BØR DE ALLE MEDTAGES I EN SAMLET UDPEGNING.-

Uddrag slut.

At Morsø Kommune indenfor kort tid afsender to ansøgninger til to forskellige myndigheder med budskaber, der er modstridende og uforenelige, vil uvægerligt skabe et troværdighedsproblem, både indenfor kommunens grænser og udenfor.

- Og det kan ingen morsingboere være interesseret i.-

4.2 Rekreative forhold

a-)I denne forbindelse betyder både bevarelse af bakke-og kystlandskabet samt mulighederne for at studere de unikke molerformationer I både klinerne og molergravene en afgørende rolle.-

Kommentar a)

Vanskeligt at forstå, hvad der menes hermed. På Mors er der tilstrækkeligt med molergrave, hvorimod bevarelsen af molerbakkerne og kystlandskaberne er truet.

Påvirkning.

a)-Da de rekreative aktiviteter normalt forgår uden for normal arbejdstid.-

Kommentar a)

Dette er ikke korrekt . Der er rekreative aktiviteter på alle tidspunkter, og der er her, som andre steder på Mors en stor del af befolkningen, der er udenfor arbejdsmarkedet, eller som har skæve arbejdstider.

4.4 Påvirkning

a) -Gunnar Larsen har I Molerrapport fra 1985 anbefalet, at en gavning ved "Stærhøj" bør foregå bag sydfacaden og så langt fra kysten som muligt, helst usynligt fra søsiden.-

Kommentar a)

Ingen af disse grundprincipper, der er tænkt som afværgeforanstaltning for landskabsødelæggelsen, er inddraget i nuværende planlægning.

Nordlig gravefelt:

a)-Det vil alt andet medføre, at den fremtidige grav vil blive mere synlig end den eksisterende .—primært være indsigt fra søsiden. Der ligger imidlertid endnu en række af bakker ud mod kysten---Denne bakkeformation vil delvis fungere som en "kulisse", der vil reducere indblikket fra søsiden.

Kommentar a)

Problemet med indkig fra søsiden er ikke neglignabelt, som anført. På figur 17 ses, at der er et bælte på fjorden mellem Hanklit og Stærhøj, hvorfra der er direkte indkig i råstofgraven.

Det kan derfor også undre, som det vil fremgå af en sammenligning af fig. 17 med fig.19, at der ikke er fotostandpunkter netop i dette felt, da det må anses for at være en særdeles væsentlig detalje.

b-)En udvidelse af molergraven vil- alt andet lige- medføre at synligheden til graveområdet vil kunne ses fra toppen af Hanklit, bliver større. Det vil dog næppe påvirke landskabsoplevelsen fra Hanklit.....-

Kommentar b)

Både det store overjordsdepot (i 20 år) og graven vil være skæmmende for udsigten mod vest fra Hanklit. Der vil være direkte indkig i graven. Vurderingen er urealistisk bagatalsende.

Sydlig gravefelt:

a)- Da graven vil være op til 90 meter bred I vest må man forvente en significant påvirkning af landskabsoplevelsen af den sydvestlige bakkefacade f.eks. set fra Sundby Kirke.-

Kommentar a)

Problematisk og ikke i overensstemmelse med Miljørapportens samlede vurdering under 4.6 , hvor der er anført: Synlighedsanalysen og visualiseringen angiver , at på lange afstande eksempelvis fra Sundby Kirke og Hanklit ikke vil være en væsentlig negative påvirkning af landskabet.

b)- Indblikket til gravens nordlige gravefront vil især være signifikant fra den nordlige del af Fårtoft Mark, hvor vejen slår et sving mod øst-

Kommentar b)

Det omtalte punkt er et meget yndet udsigtspunkt både for turister og lokale, måske et af de smukkeste udsigtspunkter I Danmark. Mod øst kan ses Hanklit, incl. selve klintfacaden, og landskabet går direkte over i bakkekammene over Svalklit til Stærhøj og videre mod vest til Mosebjerg. Et imponerende syn.

c)- Figur 18 . Indblikskiler til det sydlige gravefelt.-

Kommentar:c)

I rapporten mangler beskrivelse af indblikskilerne fra Grydhøjvej , til den sydlige grav. Denne vej er adgangsvej til Hanklit fra Bjergby.

4.5 Visualisering

*a) Visualiseringerne angiver tre situationer I perioden med molerindvindingen:
nordlige gravefelt er udgravet (efter en 10 års periode): A
sydlige gravefelt er udgravet (efter en 20 års periode): B
graveområderne er reetableret (reetableringen afsluttet): C*

Kommentar til a)

Bogstaverne A,B og C ´s sammenhæng med de angivne øjebliksbilleder er ikke anført I rapporten, men er tilføjet, som tilbageregning ved at studere de enkelte planskitser.

Der observeres en gennemgående, meget graverende og betydende fejl vedrørende planskitse B, idet overjordsdepotet fra udgravningen af den sydlige grav mangler på alle skitse B-visualiseringerne, og dette er naturligvis en væsentlig fejl.

Så vidt, det kan bedømmes, mangler overjordsdepotet i alle B visualiseringerne, hvorfor de ikke er retvisende. Desuden mangler der visualiseringer med overjordsdepotet placeret mellem den nordlige og den sydlige grav, hvilket jo også er en "mulighed", idet man ikke har opnået dispensation til placering af depotet indenfor strandbeskyttelseslinien fra Miljøministeriet.

På side 40 skitse B i fugleperspektiv mangler overjordsdepotet, hvilket ellers ville have vist depotets nærhed til de to § 3 søer og §3 overdrevsarealet nord, nord-nordvest og nordøst for den nordlige grav.

På side 57 i Miljørapporten er gengivet et billede fra fotostandpunkt 10. Den sydlige grav er udgravet. Det kaldes skitse A, men må vel være B.

Generelt er kvaliteten af visualiseringerne dårlig, da man slet ikke fornemmer dybden og bakkerne i landskabet. De dramatiske bakker, der afsluttes mod himlen med en bakkekam er nu forvandlet til næsten flade marker, der ender i skovbryn.

løvrigt mangler der visualiseringer af landskabet, som det er nu. (fotografier). Det eneste, men til gengæld meget flotte billede af stedet, som tænkes omdannet til en 30 meter dyb råstofgrav, er billedet på side 4 i Miljørapporten, som viser nærheden og udsigten til Hanklit fra Stærhøj.

4.6 Samlet vurdering

a)-I afsnittet indgår landskabskarakterbeskrivelsen for området ved Salgerhøj og Hanklit. Landskabskarakterbeskrivelsen munder ud i en række præmisser for, hvorledes molerindvindingen skal foregå ved Stærhøj.-

Kommentar til b)

Munder ud i -hvorledes molerindvinding *skal* foregå-.....

Denne formulering forekommer at være en tendentiøs gengivelse af landskabskarakteranalysens konklusioner uden respekt for dens intentioner.

En fremstilling, der ligger i tråd med "ånden" i landskabskarakterbeskrivelse ville være at uddrage følgende:

"ANBEFALINGER TIL PLANLÆGNINGEN"

LANDSKAB:

OMRÅDET RUMMER EN LANG RÆKKE LANDSKABELIGE KVALITETER:-

UDFRA ET LANDSKABELIGT SYNSPUNKT BØR HELE OMRÅDET BESKYTTES MOD ÆNDRINGER, SOM VIL SVÆKKE ELLER UDVISKE EKSISTERENDE KVALITETER. DVS.....SIDST MEN IKKE MINDST BØR DER IKKE UDSTEDES NYE GRAVERETTIGHEDER I OMRÅDET.-

-HELE OMRÅDET ER SÆRLIG SÅRBART OVERFOR TEKNISKE ANLÆG OG BØR FRIHOLDES FOR NYE ANLÆG.-

-INDVINDING AF RÅSTOFFER I OMRÅDET ER SÅLEDES MEGET PROBLEMATISK-

-SPOR EFTER GRAVNING BØR SOM UDGANGSPUNKT KUN KUNNE OPLEVES MEGET LOKALT, OG IKKE FRA OFFENTLIG VEJ-

-SÅVIDT DET ER MULIGT, BØR RÅSTOFGRAVNING INDSKRÆNKES TIL DE GRAVETILLADELSER, DER ALLEREDE ER UDSTEDT, OG DER BØR IKKE UDSTEDES NYE GRAVERETTIGHEDER I OMRÅDET.-

-GRAVEPLANERNE SKAL REDEGØRE FOR LØSNING AF DE TRAFIKALE PROBLEMER-

Uddrag slut.

Konklusionen af denne vurdering må retfærdigvis være, at området rummer en lang række landskabelige kvaliteter, at det er sårbart, og at det som sådan bør beskyttes mod råstofgravning.

Skulle man alligevel have planer om gravning på trods af, at det går imod kommunens egne visioner og retningslinier, da skal der foreligge en løsning af de trafikale problemer, og gravningens spor må ikke kunne ses fra offentlig vej.

Denne rapport's indhold afslører imidlertid, at der ikke er fundet en trafikal løsning, og at molergravningens skadevirkninger på landskabet vil kunne ses fra flere offentlige veje.

Desuden er det uomtvisteligt, at der står, at råstofgravning bør indskrænkes til de gravetilladelser, der allerede er udstedt.

OG DER ER IKKE UDSTEDT NOGEN GRAVETILLADELSER I OMRÅDET.

Og anbefalingen er altså , at der heller ikke udstedes nye!!!!

Morsø Kommune var i 2009 med et projekt vedr. Plan 09 og var frontløber og trendsætter i implementeringen netop af landskabskarakteranalysen, som var et nyudviklet redskab til bedre planlægning i det åbne land ,udarbejdet og anbefalet af Naturstyrelsen.

I denne rapport undsiger man anbefalingerne fra landsskabskarakteranalysen, som er indarbejdet i Kommuneplanen for Morsø Kommune både i 2009 og i 2013.

b)-Der er udarbejdet en synlighedsanalyse af forholdene i området. Dvs., at der er udarbejdet en analyse af landskabet mht. terræn og og højder i området-

-Visualiseringerne angiver derfor kun tilnærmelsevis en del af virkeligheden.-

Kommentar til b)

Visualiseringerne er som anført ikke fyldestgørende, og der optræder som tidligere nævnt en væsentlig fejl, idet man har undladt at visualisere overjordsdepotet på alle B-skitser.

Skal man beskrive et indgreb i et landskab, må forudsætningen for at forstå, hvor vidtrækkende konsekvenser råstofindvinding har, også være et kendskab til landskabets nuværende udseende. Forsøg på at formidle dette er fraset et enkelt billede på side 4 ikke foretaget, og det er naturligvis en mangel.

c)-Synlighedsanalysen og visualiseringen angiver, at på lange afstande eksempelvis fra Sundby Kirke og Hanklit ikke vil være en væsentlig negative indvirkning på landskabet. Mens på korte afstande og enkelte steder i terrænet vil der kunne opleves en massiv påvirkning og hvor graveområder vil stå som menneskeskabte huller i bakkeformationen.

Kommentar til c)

Udtalelsen om Sundby Kirke ikke i overensstemmelse med rapportens vurdering under afsnit 4.4 :Sydlig gravefelt.

Udsigten fra Hanklit vil blive påvirket- uanset afstanden.

Og iøvrigt bemærkes , at når der angives afstand fra fotostandpunkt til gravene fra Sundby Kirke og fra Hanklit , da angives afstanden til fjerneste del af gravene, men det må være afstanden til den nærmeste del af gravene (længde på 450 meter), der fanger øjet, og som derfor er den relevante oplysning.

Der beskrives ikke under den samlede vurdering , at udsigtspunktet til Hanklit, Svaleklit, Stærhøj og Mosebjerget, (alle værdige verdensarvkandidater i fl. Morø Kommune), alvorligt forstyrres og skæmmes af at en 450 meter lang bakkekam bortgraves, og erstattes af forblæste træer, der kun en del af året vil "skærme for " indkig i en grim råstofgrav.

Dette til trods for, at der her er tale om et de smukkeste udsigtspunkter landet har.

d)-Synlighedsanalysen og visualiseringen angiver også , at der ikke vil være en væsentlig negating påvirkning af landakabsbilledet som helhed. Hensynet til landskabsinteresser menes at være varetaget i den forudgående planlægning, herunder både i regionens råstofplanlægning og i kommuneplanlægningen.-

Kommentar til d)

Påstanden om den manglende væsentlige negative indvirkning på landskabet er ikke dokumenteret, tværtimod.

Vedr. at hensyn til landskabsinteresserne skulle være varetaget i den forudgående planlægning skal opsummeres:

I Viborg Amt 1983-1985:

Den landskabskyndige professor Gunnar Larsen Århus Universitet bedømte alle molerlandskaberne bevaringsværdige, og anbefalede, at de skulle bevares for alle kommende generationer.

Lignende synspunkt støttes af kontorchef I Fredningsstyrelsens 5. Kontor Kristian Kristiansen , som udtalte , at selv de landskaber ,man planlagde gravning i, målt med national målestok, hører til nogen af vore bedste.

Danmarks Naturfredningsforening både lokalt og centralt frarådede råstofgravning fra Vildsund til Hanklit.

Og anbefalede , at planer med Mosebjerg skrinlægges.

I Region Nordjylland 2012:

Vedr. de landskabsvurderinger, der er foretaget I Region Nordjylland , så foreligger der en scoping af den sydlige udvidelse, efterfulgt af en uddybende landskabsvurdering af den sydlige udvidelse, sidstnævnte blev udarbejdet på forlangende af naturstyrelsen.

Dvs. Region Nordjylland har ikke foretaget nogen landskabsvurdering vurdering af det store råstofgraveområde, der blev udlagt i 1985 ved "Stærhøj" og Mosebjerg I 2012 .

Region Nordjyllands scoping af udvidelsen mod syd (2012) resulterede i en rødmarkering for landskabelig værdi, som betyder : "væsentlig negativ påvirkning."

Og i de tilhørende supplerende bemærkninger til denne scoping står, at: "Stærhøj er placeret i landskabeligt beskyttelseområde. Jvf. kommuneplanen må ændret arealanvendelse i det åbne land kun finde sted såfremt ,det vil styrke områdets karakter, undtaget herfra er dog områder, som indgår I den regionale råstofplan. /slut"

Det skal her bemærkes, at på dette tidspunkt er den sydlige udvidelse ikke i den regionale råstofplan, så Morsø Kommune handler i 2012 mod egne retningslinier ved at anmode regionen om at udlægge området til råstofgraveområde.

I råstofplan 2012 kan under : høringer : de statslige indsigelser læses Region Nordjyllands forvaltnings uddybende landskabelige beskrivelse og vurdering vedr. forslaget til udvidelse af graveområde Stærhøj , Morsø Kommune. Denne beskrivelse er meget informativ,bl.a. bemærkes, at der står:

"DET VURDERES AT LANDSKABSKARAKTEN OG DE VISUELLE OPLEVELSESMULIGHEDER KAN PÅVIRKES NEGATIVT, VED AT ÆNDRE OG FORSTYRRE DEN EKSISTERENDE KARAKTER. UDVIDELSEN ER IKKE UNDTAGET, DA DEN ENDNU IKKE ER OMFATTET AF RÅSTOFPLANEN, SOM RESTEN AF OMRÅDET."

Dvs. den sydlige udvidelse i 2012 blev af Regionsrådet udlagt som råstofgraveområde i Region Nordjylland på baggrund af en indledende scoping, der viste, at molergravning ville have en væsentlig negativ

indflydelse på landskabsværdien og på trods af en landskabsredegørelse, der indeholdt ovenstående budskab.

Hvordan er det man mener, at hensynet til landskabsinteresser er varetaget I den forudgående planlægning? ??????

Man har ved forslag om dette kommuneplantillæg konsekvent tilsidesat vurderingerne af sagkyndige, der i 80-erne vurderede den landskabsgeologiske landskabsværdi, dernæst (NIRAS-konsulenterne)der i 2008 bidrog til den landskabsmæssige vurdering mere bredt i kommuneplanlægningen(landskabskarakteranalyse) og sidst råstofforvaltningen Regin Nordjylland i 2012 , der i regionens miljøvurdering.(scoping) og senere i uddybende uddybende landskabsvurdering har beskrevet landskabspåvirkningen. Ydermere går Morsø Kommunes forvaltning imod en erklæring (i VVM-redegørelse 2004) fra det tidligere Viborg amt, hvori det anføres at myndighederne fraråder gravning I Sundby-området pga af landskabspåvirkningen.

Det er tankevækkende, at alle andre fagpersoner er enige om, at der her er tale om en særlig landskabsværdi af stor oplevelsesmæssig , geologisk og æstetisk karakter , men man må undre sig endnu mere over, hvordan (og hvorfor???) Natur-og Miljø i MK som de eneste kommer frem til en konklusion, som er stik modsat alle andres.

Formuleringen af argumenterne forekommer da også som en vanskelig opgave, og besværes yderligere af, at området ved Stærhøj af samme forvaltning tidligere var udset til potentiel verdensarvkandidat , eller bufferzone herfor.

Opgaven lykkes derfor heller ikke og kan ikke lykkes, dertil er dokumentationen af herlighedsværdien for stor og tungtvejende.

5 Påvirkning af naboer

5.4 Støv fra indvindingsområdet.

a) -Støv fra molerindvindingen og fra etableringen af anlægget må ikke give anledning til støvgener fra omgivelserne. Der skal ... foretages støvhæmmende foranstaltninger med spredning af vand eller lignende....-

Kommentar a)

Ovenstående må anses for ikke at være muligt. I forhold til ejendommen Molervej 2, som vil være støveksposteret især under forhold med vestenvind, der vil være den hyppigste vindretning på stedet, vil det ikke være muligt at hindre spredning af det meget finpartikulære molerstøv. Molervej 4 vil også være eksponeret, her især ved en tør østenvind.

Der vil i naboområdet være aflejret støv i tørre perioder, som kan genophvirvles, og dette fænomen kan ikke løses ved evt. støvdæmpende foranstaltninger.

b)-aftale effektiv driftskontrol-Der henvises til Miljøprojekt nr. 879 2003 ...-

Kommentar b)

I dette skrift er bl.a. anført følgende:

*“-Afgørende faktorer for, om der opstår væsentlige støvemissioner fra udendørs oplag, er partiklernes størrelse, densitet og fugtighedsindhold.-
-Partikler over 20 mikrometer vil ikke transporteres til lungerne-“*

Uddrag slut.

Molerstøv er ikke “almindeligt” støv, men er kendetegnet ved at være særdeles finpartikulært, og er kendt for at være sundhedsskadeligt . Molerstøv består af ler og kiselgur, sidstnævnte identisk med den form for støv, der fremkaldes ved bl.a. sandblæsning. Kiselgur kan ved indånding foranledige irreversible skader på lungerne. Den fuldt ud udviklede sygdom, som tidligere bl.a. sås hos molararbejdere med langvarig ansættelse på molerteglværkerne, betegnes som kiselgur-lunger, stenlunger eller silicose. Årsagen til sygdommen er, at molerstøvet pga af partiklernes størrelse ofte ikke i tilstrækkelig grad kan fjernes af luftvejenes fimrehår, og derfor forbliver i lungerne, hvor det forårsager en lokal vævsskade.

Denne vævsskade kan afhængig af massiviteten af eksponering have alle sværhedsgrader, og er karakteriseret ved først at give symptomer ved fuldt udviklet sygdom.

Ud over at forårsage lungesygdommen silicose kan siliciumdioxid (kiselgur) også være kræftfremkaldende.

Stoffet er opført på Arbejdstilsynets liste over kræftfremkaldende stoffer udgave : 2007. (At-Vejledning stoffer og materialer –c.0.1)

De sundhedsskadelige virkninger af molerstøv findes ikke beskrevet i Miljørapporten, hvilket er en utilstrækkelighed af stor betydning.

Det bør belyses nærmere hvordan og i hvilket omfang, de sundhedsskadelige virkninger kan få betydning for især naboer ,særligt henset til en mangeårig og kontinuerlig påvirkning af deres børn, men også for forbipasserende , der færdes gående, løbende og cyklende på de tilstødende molerstøvelagte veje.

5.6 Samlet vurdering

a) –Der vil ikke være væsentlige negative påvirkninger af miljøet i forhold til nærmeste naboer, og det vil ikke være miljømæssigt uforsvarligt at give en efterfølgende tilladelse til råstofindvinding.

Kommentar a)

Dette findes ikke dokumenteret , jvf. ovenstående.

6 Påvirkning af natur og miljø.

6.1 Flora og fauna.

Habitatdirektivets bilagsarter.

Kommentar:

I Region Nordjyllands scoping er anført, der forud for indvinding af råstoffer bør undersøges om værdifulde arter yngler eller raster indenfor eller nær området.

Det fremgår ikke af rapporten, at denne undersøgelse har fundet sted.

Vurdering af afværgeforanstaltninger.

Overdrev beskyttet efter naturbeskyttelseslovens §3

a)– Det vurderes, at indvindingen ingen betydning får for søerne.-

Kommentar a)

De nærliggende § 3 søer har begge et areal, der overstiger 100 m². De er beliggende på nabomatriklen, den ene umiddelbart øst for skel, Ved den påtænkte molerindvinding vil man komme ganske tæt på søerne , især den mindste.

Der mangler et mål på afstanden mellem råstofgrav og § 3 søerne i rapporten.

Hvis overjorden lægges nordligt for den nordlige grav, skønnes afstanden at være under 100 meter mellem depot og § 3 område, hvorfor det er urealistisk at vurdere, at det ikke får betydning for det beskyttede areal.

Overjordsdepotet vil sandsynligvis også kunne påvirke § 3 overdrevet, nord for deponiet (hvis overjorden placeres i strandzonen).

Der findes ikke en beskrivelse af dette, og afstanden til § 3 overdrevsarealet er heller ikke angivet.

Derudover må der være en ikke ubetydelig risiko for, at molerindvindingen vil sænke vandstanden i søerne, og at det ikke skulle være tilfældet ved molerindvinding, som nævnt i Region Nordjyllands scoping, er ikke belyst og dokumenteret i miljørapporten.

6.6 Grundvandsinteresser og overfladevand.

a) – Det sydligste af de to indvindingsområder ligger på kanten af et OD-område,-

Kommentar a)

I Region Nordjyllands scoping anføres, at den sydlige udvidelse ved Stærhøj ligger jvf. seneste viden i et område med drikkevandsinteresser(OD)- og altså ikke på kanten af, men i.

Desuden nævnes i scoping fra RN, at det på baggrund af undersøgelser foretaget af GEUS“ ,vil være usikkert, om der i det foreslåede graveområde vil blive gravet under grundvandspejlet.

Dette forhold er ikke kommenteret eller vurderet i Miljørapporten.

7 Andre forhold

7.1 Menneskers sundhed.

Ikke undersøgt eller vurderet. jvf. afsnit 5.4 og kommentarer hertil.

Der er i denne indsigelse gjort opmærksom på, at molerstøv er sundhedsskadelig, idet det kan give lungskade/lungesygdom (silicose), og at krystalinsk siliciumdioxid (kiselgur) er opført på Arbejdstilsynets liste over kræftfremkaldende stoffer.(fra 2007)

Dette er afgjort en væsentlig mangel.

7.2 Socioøkonomiske forhold.

a)-De afledte socioøkonomiske effekter er vurderet for erhverv, turisme og rekreative interesser.-

-Gener fra lastbiltransporten i form af øget trafik er givetvis den største miljøpåvirkning ved selve molerindvindingen. Den afledte effekt af denne miljøpåvirkning vurderes dog at være minimal i forhold til turisme og rekreative interesser.-

kommentar a)

Dokumentationen vedr. dette afsnit er mangelfuld, og miljørapportens konklusioner vedr. disse forhold er ikke underbyggede.

Det er meget sandsynligt, at erhverv i området som f.eks. minkfarm, landbrug og kro vil opleve problemer med barriere- effekt i forhold til veje, der benyttes af molerlastbiler.

Det vil også betyde betydning for hele områdets attraktionsværdi som bosætningsområde, at det omdannes til råstofgraveområde med tung trafik. Det får konsekvenser både i form af manglende tilflytning og problemer for de nuværende beboere, som for nogens vedkommende kan betyde en stavnsbinding pga. usælgelige huse.

Privat og samfundsøkonomiske forhold, som i høj grad kan måle sig med tabet af det svindende antal arbejdspladser, der nævnes som en mulig konsekvens af nægtelse af indvindingstilladelse.

Og at molertrafik, støj, støv og pågående ødelæggelse af et smukt landskab ikke skulle påvirke de rekreative udfoldelser og fritidsinteresser i området er ikke sandsynligt, og er ikke begrundet.

7.3 Manglende viden ved redegørelsen

a)- Der er ikke udarbejdet en trafiksikkerhedsvurdering ved lastbiltransport af moler gennem Bjergby....-

Kommentar a)

Det er ikke umiddelbart forståeligt, hvorfor netop dette forhold fremhæves? At molertransporten forbi skolen er trafikfarlig, kan der ikke være tvivl om.

7.4 Samlet vurdering

a)- Selvom miljøpåvirkningerne i afsnittet om rekreative interesser vurderes at være væsentlige, vurderes de dog ikke at forårsage en væsentlig afledt socioøkonomisk effekt for områdets turisme og fritidsudøvere som helhed.-

Kommentar a) Der mangler begrundelser og argumenter, og der konkluderes på forhold, der ikke er nærmere undersøgt.

RESUME:

Samlet set er Miljørapporten således på afgørende punkter mangelfuld og vidtgående utilstrækkelig.

Dens manglende påpegning af molergravningens negative konsekvenser for landskabet står i et klart modsætningsforhold til, hvad talrige andre sagkyndige har konkluderet.

Endvidere er råstofgravning uforenelig og i klar modstrid med Morsø Kommunes egen forudgående vurdering af molerlandskabernes værdi – herunder Stærhøj - i forbindelse med ansøgningen om optagelse på Verdensarv-tentativliste.

Der foretages ikke nogen kvalificeret vurdering af eller stillingtagen til den problemstilling, der knytter sig transportvejene, hvilket indebærer, at politikerne skal træffe beslutning på et vidtgående utilstrækkeligt belyst grundlag.

Der er en særligt i forhold til naboer helt ubelyst potentiel sundhedsrisiko, der knytter sig til inhaleret, krystallinsk kiselgur.

På baggrund af ovenstående er vurderingen derfor, at Miljørapporten ikke på en fyldestgørende og kvalificeret måde kan danne grundlag for en velbelyst politisk vedtagelse af det foreliggende forslag til Kommuneplantillæg vedr. molerindvinding i Stærhøj.

Men baseret alene på de allerede foreliggende oplysninger fremstår det klart, at molerindvinding i Stærhøj vil være forbundet med så vidtrækkende og omfattende negative konsekvenser, at en indvindingstilladelse vil være såvel samfundsøkonomisk som miljø- og planmæssigt uforsvarlig, hvorfor anbefalingen uforbeholdent vil være, at man undlader at vedtage

Kommuneplantillæget.

Med venlig hilsen

Inger Saaby
Skolebakken 45
7950 Erslev